



**Disputationvm De Censuris In Commvni,
Excommunicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

3 Vtrum Actus exterior, qui est causa Censuræ, debeat esse
consummatus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

exhibeat, quo possit coniectari, an sit ibi corpore & animo, vel tantum corpore: & tamen voluntarie diugetur omnino mente, reuera non implet præceptum. Et idem est de recitatione Horarum: nam illud reuera non est orare, aut sacrificio adesse. Quod si contra hoc applicetur argumentum superioris factum, quia illud peccatum ita est per se occultum, ut non sit in foro Ecclesiæ probabile. Respondetur, esto hoc ita sit in illo modo transgressionis, tamen illud esse per accidens respectu talis præcepti, quod directe datur de actu exteriori, non materialiter sumpto, sed ut est actus religionis. Quod autem separatur hoc formale, manente illo materiali accidentarium est: absolute autem materia illius præcepti externa est, & natura sua probabilis inter homines, ita ut etiam ille modus transgressionis vix possit, moraliter loquendo, fieri sine aliqua causa, vel demonstratione exteriori: quod satis est ad rem moralem de qua tractamus. Quando ergo dicimus, peccatum externum esse materiam censuræ, si illud commissionis sit, semper requirit aliquam actionem externam, vel propriam, vel moraliter imputatam tanquam consulenti, aut imperanti, vel saltem ut non impediendi, cum posset, & deberet: si autem peccatum sit omissionis non semper requirit (metaphysice loquendo) carentiam exterioris actionis, sed potest interdum sufficere, ut exterior actio non ita fiat, sicut necesse est ad implendum præceptum, etiam si ille defectus præcisè proueniat ex carentia alicuius actus interioris.

28
Ecclesia potest præcipere actum internum præcipiendo externum, quod ab illo substantialiter pendet.

Ex quibus obiter intelligitur, an, & quo modo possit Ecclesia præcipere operari aliquid ex definita, & honesta intentione alicuius finis. Nam, si illa intentio sit prima & substantialis, à qua pender humanus actus exterior, ut est materia talis præcepti, sic poterit præcipi eodem præcepto. Talis est in proximo exemplo voluntas orandi: nam si quis tantum haberet voluntatem legendi hunc librum gratia studij, ex vi illius non faceret actum præceptum, quia non oraret. Necessaria ergo est voluntas orandi, & illa est quædam intentio respectu illius proximi finis, seu obiecti. At verò, quando intentio est merè extrinseca, non videtur posse cadere sub præceptum Ecclesiasticum: quia tunc per se & directe purus internus actus præcipi videretur. Quamquam oppositum non sit improbable. Ad præsens tamen non multum refert: quia, ut opinor, nulla inuenietur censura, vel poena Ecclesiastica, quæ ob solum defectum huius intentionis incurritur.

Non potest autem præcipiendo externum, cui est accidentarius.

29

Et explicatur in hunc modum: nam, si intentio talis sit, ut etiam sine illa actus ex natura rei maneat studiosus, & vere humanus, ac virtutis: etiam si fingatur præceptum Ecclesiæ de addendo alio motiuo, siue sine extrinseco illi actui, nihilominus actus ille factus sine tali intentione extrinseca, manebit bonus: quia neque obiectum bonum, nec circumstantiæ propriæ illi desunt: alia vero circumstantia extrinseca finis non erat necessaria ad bonitatem eius; sed, si necessaria fingatur ex præcepto positiuo, solum est propter bonitatem talis intentionis secundum se: vel ad summum ut ex illa intentione addatur accidentaria bonitas alteri actui. Qua suppositione facta, peccabit ille homo omittendo illam intentionem, non tamen actum illum faciendo: ergo propter illum actum non potest incurri censura, cum bonus sit. Nec vero propter omissionem: nam illa pure interna videtur: & ideo etiam est valde probabile illam non esse materiam Ecclesiastici præcepti. Secus vero est de priori intentione, nam sine illa non remanet actus bonus, etiam secundum substantiam præcepti, imò interdum, neque humanus, ut patet de ratione vocali sine vlla attentione facta: & ideo ibi non tantum est interna omisio, sed etiam externa, quamvis non ex defectu materiæ,

A sed formæ: sicut homo mortuus simpliciter non est homo.

Et in hoc etiam cernitur differentia inter actus exteriores, bonum, & malum, comparatos ad fines extrinsecos: nam actus malus potest peculiariter prohiberi, & censura affici, ut factus ex intentione extrinseca: bonus autem non potest præcipi fieri ex intentione intrinseca, neque ob contrarium defectum potest censura ferri: verumque enim diximus. Est autem ratio differentie, quia per prohibitionem priorem per se, ac directe prohibetur actus exterior malus, in quem fertur censura, & illa additio talis intentionis non augeat, sed potius restringit præceptum: at verò per aliud præceptum directe iubetur interior intentio. Item in bonis actibus, seclusa sola extrinseca intentione, non manet exterior materia censuræ, ut declaratum est: in malis autem additio prauæ intentionis supponit in actu externo sufficientem materiam præcepti, & non tollit illam deformitatem: & ideo rectè potest ille actus cum illa limitatione sub censura prohiberi.

SECTIO III.

Virum actus exterior, per quem censura incurritur, debeat esse in sua specie perfectus & consummatus.

Superest autem explicandum, qualis actus exterior requiratur, vel sufficiat ad materiam censuræ. In quo non inquirimus de grauitate malitiæ: nam de hoc in sectione sequenti dicemus, sed de perfectione, vel imperfectione ipsius actus moralis, vel quoad integritatem eius, seu consummationem, vel quoad rationem voluntarij, aut aliam similem conditionem, ut in discursu explicabimus. Potest autem hæc questio tractari, vel in ordine ad potestatem Ecclesiasticam, vel in ordine ad vsum.

Prior sensus parum difficultatis, & vtilitatis habet: quia, si peccatum est externum, & sufficientem grauitatem habet, ex se potest esse materia censuræ, siue in sua specie sit inchoatus, siue perfectus, & siue hoc, siue illo modo fiat: id est, per directam voluntatem, aut per indirectam, vel per ignorantiam, &c. Prudentiæ autem iudicis habentis potestatem erit discernere, an expediat, necne prohibere sub censura tale peccatum quouis modo fiat, vel tantum sub tali, aut tali conditione. Posterior autem sensus difficilis est propter legum varietatem, & propter eandem causam est vtilior ad discernendum, quando ita fiat contra præceptum, ut censura incurritur. Vnde intelligitur, quæstionem hanc propriè locum habere in censuris à iure impositis, vel ab homine per generales sententias, vel mandata: nam aliæ, quæ versantur circa particularia, iam satis sibi determinant materiam, seu culpam, propter quam feruntur.

Ut ergo de hac re nonnullas generales regulas tradamus, aduertendum est pluribus modis posse actum interiore esse imperfectum, Primo quoad solum terminum, seu effectum actionis physicæ, ut sic dicam; ita ut actio ex parte peccantis, perfecta sit, tantumque desit vltimus effectus eius. Vt, si quis alterum percussit lethali vulnere, etiam si tunc peccatum suum, quatenus in eius actione consistit, consummauerit, nondum tamen dicitur perfectus homicida, donec alter moriatur. Secundò, potest actio esse imperfecta, quia licet exterius attentata, seu inchoata fuerit, tamen in re ipsa non solum non perficit vltimum effectum à peccatore intentum, verum etiam neque aliquid operata est, quod ad talem effectum sufficeret. Ut cum in prædicto exemplo, vel vulnus non est lethale vel certè nullum,

Nullum, quia manus percutientis aberravit. Tertio, potest actio exterior esse perfecta, etiam quo ad ultimum effectum, esse tamen imperfecta quo ad voluntatem, vel scientiam, qua fit. Vt si quis occidat hominem casu, & ignorans esse hominem, & negligentia culpabili: vel putans esse hominem, & ignorans esse clericum: Vel ex parte voluntatis, si nollit occidere, sed terrere, vel ad summum vulnerare, aut mutilare. Quarto, potest effectus intentus esse perfectus: modus tamen exterior esse imperfectus in illo genere peccati, vt contingit in illo casu cap. vlt. de Simonia: vbi interuenit mutua datio, & receptio rei spiritualis pro temporali: qui est vltimus effectus ab utroque operante intentus, obtinetur autem sine villo exteriori pacto; & ex hac parte actio est imperfecta. Denique, potest peccatum exterius esse imperfectum ex fictione animi, quia operans reuera non intendit tale vitium committere, sed simulare, aut fingere quod committit; quod tunc etiam erit peccatum, quando ipsa simulatio prohibita est; vt cum aliquis verbo, aut factis se proicitur heticum, aut infidelem, cum interius talis non sit. Possuntque fortasse alij modi huiusmodi peccatorum imperfectorum excogitari. Sed omnes sufficienter ad hæc capita reducuntur, vel ex eis expediuntur.

Prima conclusio.

Dico ergo primò: Quando cunque lex absolute profert censuram ratione alicuius delicti sub verbis includentibus aliquem effectum vltimum, donec talis effectus consummetur, non incurritur censura. Vnde, quantumuis perfecta sit actio ex parte delinquentis, si effectus impediatur etiam miraculose, censura etiam impeditur: vt, si excommunicatio sit lata contra homicidam: quamuis ad mortem sufficienter aliquis vulneret, ita venaturaliter desperetur vulnerati vita, donec hic moriatur, non manet alter excommunicatus. Et, si miraculose vivat, consequenter impeditur censura. Hæc est communis sententia, & fundari potest à simili in cap. *Perpetuo*: de Elect. in 6. vbi dicitur, ferentem suffragium pro indigno, si non forsitur effectum, non incurritur poenas. Ratio autem est, quia verba legis proprie intelligenda sunt, & strictè, præsertim in materia odiosa; quæ restringenda est, iuxta regulam iuris. Vnde à fortiori sequitur, eum, qui omnino aberravit ab effectu intento, & intentato, non contrahere censuram similis legis prohibentis tale peccatum, sub nomine includente effectum. Vt, si quis volens percutere clericum, casu illum non attingit, etiam si sagittam emittat, vel idem in eum dirigat, non incurrit in canonem, *Si quis suadente*: nam in effectu, & re ipsa manus violentas illi non imposuit, prout verba legis præ se ferunt. Quam rem late tractat, & ad eam plures auctores citat Vgolinus tab. 1. de Censur. cap. 9. §. vlt. & in simili videri possunt Couarruias in cap. *Alma*, 1. part. §. 10. num. 15. & Nauarrus de Datis & promiss. num. 15. vers. *Octauo nota*. Itaque in hac materia hæc regula potissimum seruanda est: effectus sufficiens, recte applicata, ad omnes casus: scilicet, vt verba legis in toto rigore & proprietate teneantur, & strictissime limitentur, quantum proprietates verborum permiserit.

Et hinc desinentur varij casus, vt de simonia etiam conuentionali, quæ non peruenit ad effectum, seu traditionem rei ex vtraque parte, tunc enim propter imperfectionem actus non incurri irregularitatem docuit Nauarrus in Sum. cap. 23. num. 104. vbi alios refert. Idem de eo, qui electionem inchoat, non tamen perficit, contra legem sub censura prohibentem eligere: illum enim non incurritur censuram cum multis Canonistis, & contra alios do-

A cuit Vgolinus de Cens. tab. 1. cap. 20. §. vlt. num. 7. *Vgolinus*. Ex hoc principio, quod actus ille est imperfectus. Addit tamen ipse limitationem quandam ad hanc regulam: nimirum si actus consistat in quadam successione continua, vt est edificare in alieno solo, retinere alienum, aut concubinam in domo: nã tunc ait sufficere actum inchoatum, & nondum perfectum ad incurrendam excommunicationem. Sed non est necessaria limitatio, quia in his, & similibus exemplis actus perfectus est, quantum lex requirit: nam, dum edificatio absolute prohibetur, in ea actione non includitur terminus consummatus: & ideo ipsa actio, vt est in fieri, est consummata transgressio talis præcepti, dum modo talis sit, vt ad peccatum mortale sufficiat, iuxta ea, quæ dicemus sectione sequenti. Lex autem prohibens retinere alienum, aut concubinam, ex parte est positiva, præcipiens actum restituendi alienum, vel ei cedi concubinam: & cum id præcipit sub censura, semper designat tempus, intra quod faciendum id est; & consummato illo tempore, censetur transgressio consummata, & perfecta. Quod si lex non designaret tempus, sed præciperet quam primum fieri, ipsa omisio actus esset perfecta, transgressio præcepti statim ac intelligeretur consummata. Denique ex hoc principio definitur illa quæstio, an lex, quæ solum profert censuram contra committentes aliquod delictum, comprehendat etiam consulentes. Pars enim negans ex hoc principio concludenda est, nisi oppositum expressum sit in lege, vt late docet Nauarrus in Sum. cap. 27. num. 51. cum Caieta- *Caiet. Nauarr. Soto*. no, verbo *Excommunicatio*, in principio, vbi hanc regulam ex professo tractat generaliter, & specialiter in cap. 47. De qua etiam videri potest Soto in 4. dist. 22. quæst. 1. Nauarrus etiam de Datis, & promiss. num. 13. vers. *Octauo nota*. Couarruias cap. *Alma*, 1. part. §. 10. num. 15. Vgolinus tab. 1. cap. 9. §. vlt.

Dico secundo: Quando exterior actio est de se imperfecta, & insufficiens ad effectum lege prohibitum, tunc, licet effectus aliunde sequatur per accidens, aut præter illum modum, quem lex peculiariter prohibet, tunc non incurritur censura, quantumuis intentio operantis mala sit. Ratio est, quia lex per se primo potius prohibet actionem, quam effectum: quia lex est de actionibus humanis, de effectibus autem quatenus per actiones fiunt: Si ergo actio talis non est, qualis ipsa lege humana prohibetur sub censura, quamuis contingat sequi effectum, quem lex humana vitare cupit, imò quamuis ab ipso delinquente interius intendatur, non incurrit censuram. Exemplo hoc patet in casu illo de simoniis mentalibus, qui exterius consummant mutuam dationem, & acceptiorem, sine vlla conuentione externa, ne tacita, nec expressa: in eis enim perficitur vltimus effectus simoniæ intentionis, à qua etiam illa actio exterior maculatur, & aliquo modo simoniaca est, per relationem ad illam intentionem, à qua imperatur: nihilominus tamen in illo genere est imperfecta actio: quia in ea non interuenit pactum externum: & ideo ratione illius non incurritur censura: quia lex Ecclesiastica, quæ talem censuram imponit, non vetat illum effectum dandi & accipiendi, nisi vt prouenientem ex pacto tacito, vel expresso.

Hinc etiam videtur sequi, si quis vulneret alium tali vulnere, quod de se non sit sufficiens ad causandam mortem, quamuis contingat illum mori ex aliqua superueniente causa accidentali, cui vel ipsemet vulneratus occasionem dedit, vel aliunde contingenter occurrit, in eo casu non incursum vulnerantem censuram, etiam si contra homicidas imposita sit: nam ille reuera non est homicida, cum mors non sit ex actione eius secuta. Neg sufficit, quod aliquid ad mortem cooperetur, tum

Vgolinus. Couarr. Nauarr.

Varij casus ex prædicta assentiuntur. Nauarr.

Corollarium ex præcedente assentione

60 Disp. IV. De causa propter quam Censura ferri potest.

tū quia illamet imperfecta respectu legis prohiben- A
tis homicidium; tum etiam quia est valde per acci-
dens, & proprie non est ab actione ipsius vulneran-
tis, sed à superueniente causa, quæ in tali subiecto
vulnere affecto magis operatur; & ita vulnus illud
quali materialiter & dispositiue concurrat, valde ta-
men remote respectu vulnerantis. Nec etiam suffi-
ciat, quod sic vulnerans intentionem habuerit for-
tius vulnerandi, vel etiam occidendi: quia, vt dixi,
intentio non sufficit ad censuram, nisi quatenus ex
illa sequitur actio exterior prohibita.

8
Obiecti
occurritur.

His verò inflabit aliquis de irregularitate, quæ
in illo casu cōtraheretur propter homicidium sub-
secutum. Sed quia de antecedente assumpto ex pro-
fesso infra dicendum est, indiget enim multa expli-
catione; ideo illo supposito, dicendum est, irregu-
laritatem non solum in homicidam, sed etiam in
dantem causam, vel occasionem homicidio esse
impositam, si tamen homicidium subsequatur. Et
est differentia inter illam & censuram, quod illa nō
imponitur principaliter per modum pænæ, sed per
modum inhabilitatis, ob significationem, & inde-
centiam, ratione homicidij subsecuti. Sed de hoc,
vt dixi, plura suo loco. Hic vero obseruare opor-
ret, quamuis hoc sit verum, & tutum in foro con-
scientiæ, quando est moralis certitudo, quod talis
effectus, v.g. mors non poterat provenire ex tali
vulnere vel actione; nihilominus tamen, quando
non est certitudo, sed res dubia, tunc potius seruā-
dam esse censuram, & absolutionem petendam, sal-
tem sub conditione ad dubium tollendum. Tum
quia hæc pars est tuta, & in contemnenda illa cen-
sura posset esse periculum: tum etiam, quia si causa
talis fuit, vt probabile generet dubium: & alioqui
effectus sit subsecutus, merito in humano iudicio
præsumitur, illum effectum inde duxisse originem.
Quapropter multo magis in foro contentioso ne-
cessarium erit, vt manifestis probationibus constet,
illam actionem non potuisse esse causam talis effe-
ctus. Sed de hac generali materia, scilicet, quomo-
do quis se gerere debeat circa censuram in casu du-
bij, inferius latius dicemus.

9
Tertia con-
clusio.

Dico tertio: Quādo peccatum fuit imperfectum
ex defectu perfecti voluntarij, tunc pendenda
sunt verba legis, & natura censura: nam, si verba
legis talia sunt, quæ postulent perfectum, & dire-
ctum voluntarium, tunc imperfectio actus exclu-
dens tale voluntarium, excusabit etiam à censura.
Ratio huius partis clara est, quia lex non operatur
ultra id, quod propriis verbis suis continet ac de-
clarat. Exempla autem sunt, si lex dicat, *Qui præsum-
pserit hoc facere, Qui temere hoc fecerit, Qui temerario
ausu:* & similibus modis, quos inferius explicando
particulares censuras annotabimus. Nam per illas
dicendi formulas significatur, talem censuram so-
lum ferri in eum, qui directa, & deliberata volun-
tate talem legem transgreditur. Aduertendum est
autem, non quamcunque imperfectionem volun-
tarij excusare, sed illam tantum, quæ excludit vo-
luntarium directum & ex certa scientia: nam, si quis
ex passione, vel ex amore humano, aut ex timore
simili talem actum faciat, actus quidem aliquo mo-
do est imperfecte voluntarius, quia est secundum
quid inuoluntarius: Et nihilominus censuram in-
currit, quia verè præsumit, seu temere agit quod lex
prohibet. Quamquam aliquando talia possent esse
verba legis, vt sic peccantem non comprehende-
rent; vt lex, quæ dicit, *qui ex contemptu ieiunia rege-
rit, anathema sit,* non comprehendet eum, qui ex
passione ieiunium frangit. Itaque in hoc etiam
seruandum est illud, quod diximus, vt attente pen-
sentur verba legis, & qualem modum operandi
postulent.

10

At vero, si lex nullum speciale verbum addat, sed
absolutè præcipiat, & censuram ferat contra tranf-

gressores, tunc voluntarium, quod sufficit ad pec-
candum deliberate & humano modo contra illam
legem, & ad contumaciam ad censuram, satis est ad
talem pœnam ipso iure impositam incurrendam.
Hæc regula videtur manifesta ex terminis: quia, si-
cut illa lex absolute prohibet tale delictum; ita ab-
solute profert censuram: ergo ex vi talis legis non
plus, nec alius modus voluntarij requiritur ad in-
currendam censuram, quam ad peccandum contra
ipsam legem. Quocirca in huiusmodi casu, licet
quis peccet ex libidine, aut ex amore humano, &
cum aliquo inuoluntario secundum quid, si tamen
ille modus voluntarij satis est ad peccandum con-
tra illam legem: & alioqui materia est proportiona-
ta, vt supponimus, satis etiam erit ad incurrendam
censuram.

B Sed contra, nam si sic lex prohibens sub censura
ipso facto incurrenda, ne aliquis hæreticus domi
recipiat, & consanguineus, vel amicus illum do-
mi recipiat, non incurrit censuram, vt communi-
ter Doctores tradunt, quos refert, & sequitur Na-
uarr. in Sum. c. 27. n. 55. Id autem solum esse videtur
quia id non fit ex affectu violandi legē, sed ex qua-
dam necessitate & affectu naturali: ergo idem erit
quoties ex simili affectu, vel passione peccatur. Re-
spondetur, assumptum quidem illud verum esse, *Solutio.*
non tamen propter illam rationem, sed quia tunc
non peccatur contra illam legem: Neq[ue] (formaliter
loquendo) fit actio, tali lege prohibita. Quando e-
nim lex prohibet recipere hæreticum, formaliter
intelligenda est de hæretico, quatenus hæreticus
est: tunc vero non recipitur vt hæreticus, sed vt a-
micus, vel consanguineus, vel etiam vt homo, si
fortasse indigeat. Quando vero censendus sit reci-
piens, sub vna, vel altera ratione recipere in foro
interiori, ex intentione eius facile iudicabitur, in
exteriori vero ex circumstantiis discernendum e-
rit, vt Nauarrus notauit. Intentio etiam præcipientis
attentè pensanda est, nam, si solum generalibus
verbis fertur in receptatores hæreticorum, recte
& iuridice illo modo exponitur: si tamen ex aliis
verbis particularibus legis constet, etiam prohibe-
re recipere ipsam personam, aut ei benefacere, vt
resipiscat, tunc aliter iudicandum erit de actione
recipiendi. Quia, etiam si non recipiatur hæreti-
cus vt hæreticus est, seu in fauorem hæresis, fauor
vel receptio ipsius personæ mala erit, nisi interce-
dat grauis causa, quæ ad excusandum sufficiat: qua-
lis erit, aut extrema necessitas talis personæ, aut tan-
ta coniunctio cum alia, vt quasi vna moraliter cen-
seantur: vt est inter parentem & filium, vel etiam
inter fratres, vel alia minori iuxta materiæ qualita-
tem: non enim potest vniformis regula pro omni-
bus tradi. Quando vero non intercedit causa suf-
ficiens ad excusandam culpam, nec censura ex-
cusabitur propter modum voluntarij, vt declara-
tum est.

Nam metus excuset ab incurrenda censura.

12
Hic vero statim occurrebat quæstio, si actus sit
voluntarius simpliciter, inuoluntarius verò
secundum quid ratione metus, an hoc satis sit, vt
non contrahatur censura. Sed hoc non habet hic
peculiarem difficultatem, sed communem de legē
humana, an metus excuset ab illius transgressionem.
Non est autem dubium, quin interdum excuset. Si
ergo talis est metus, vt excuset à culpa, excusabit et-
iam à censura: tum quia censura supponit culpam,
vt dictum est; tum etiam quia adiectio censura non
impedit, quominus metus, qui excusaret à culpa
transgressorem talis legis, præcisè impositæ sine cē-
sura, similiter excuset, etiam si censura pœna addi-
ta sit, supposita quod materia est eadem, & obliga-
tio in conscientia per se sufficiens, semper tamen
humana,

Sect. III. Num debeat esse actus exterius consummatus. 61

humana, quæ non obligat cum tanto dispendio, & rigore. At vero si metus non excusat à culpa, non excusabit etiam à censura: neque fingi potest casus, in quo metus sufficiat ad excusandum talem poenā, scilicet censuram, etiam si non excuset à gravi culpa: quandoquidē lex, ut supponimus, absolute imponit censuram aduersus transgressores talis legis. Secus verò esset, quando adderet aliquod verbum indicans & postulans liberiores modum operandi, de quo iam dictum est.

¹³ Quis autem metus sufficiat ad excusandum ab obligatione obleruantia legis humanæ, in propria materia tractandum est. Nunc breuiter dicimus, regulariter loquēdo, metū mortis, vel alterius grauius nocuentis, quando est vrgens, & cadens in constantem virum, sufficere ad hanc excusationem: quia præcepta Ecclesiastica ordinariè non obligant cum maiori rigore. Vnde propter minora incommoda vitanda excusamur obligatione ieiunij, aut missæ audiendæ. Dixi autem *regulariter*, quia si talis metus incutiat directè in contemptum religionis aut Ecclesiasticæ potestatis, tunc potius sustinenda esset mors, quam lex Ecclesiastica violanda: quia iam non agitur de sola obseruatione legis, sed de vitando graui damno nostræ religionis: cuius bonum commune tenetur homo præferre propriæ vitæ. Et Ecclesia potestatem habet obligandi in eo, vel simili casu, cum dicto rigore: Et ita expedire facere: Igitur ita obligat. Et, si censuram, imponit, maxime, pro illo casu eam imponere censenda est. Tunc ergo metus non excusabit à censura, sicut non excusatur à culpa.

¹⁴ Oportet tamen aduertere, aliquando per legem Ecclesiasticam sub censura prohiberi id quod iure naturæ prohibitum est, ut v.g. incestum cum consanguinea. Contingere ergo potest, vt metus excuset illum actum, & prohibitorum à Ecclesia, etiam si non excuset libidinosum accessum, quia intrinsece malus est: & tunc quamuis non omni culpa excusetur ratione metus, excusabitur censura, quia illa non contrahitur nisi ob violationem præcepti Ecclesiastici vt sic. Quo modo excusari possunt à censura filata sit contra adiuvantes Turcas dimicantes contra Christianos, Christiani, qui metu mortis remigant, etiam quando Turcæ Christianos persequuntur: Quamquam forte non excusentur à peccato contra naturalem legem: quia cooperantur positive ad actionem intrinsece malam, quamuis hoc posterius minus certū sit: quod perinet ad materiam de voluntario. Et hanc ob causam etiam dixi, voluntariū huiusmodi debere esse sufficiens ad contumaciam, quia censura propter contumaciam ponitur, & per illam incurritur. Vnde si modus transgrediendi præceptum talis sit, vt ad peccandum sufficiat, non vero ad contumaciam, poterit à censura excusare, licet non excuset à culpa etiam graui, & ita contingit in prædicto casu. Poterat autem inquiri, an ratione ignorantia etiam hæc duo sint separabilia, occurrentibus grauis quæstio de ignorantia iuris vel facti, an excuset à censura, quando non excusatur à culpa. Sed de hac re dicemus commodius infra sect. 6.

¹⁵ Dico quarto. Quando externum peccatum procedit ex animo ficto, ita vt eam ob causam actus exterius non sit simpliciter in specie completa moralis actus, cui est annexa censura ex vi & proprietate verborum legis, tale peccatum non est sufficiens materia talis censura: secus vero erit, si, non obstat simulatione, aut fictione, peccatum externum reuera sit in sua specie consummatum. Prior pars est contra Caiet. 22. q. 12. art. 1. circa ad 2. & q. 94. art. 1. Est tamen nostra sententia communis, quam tenet Nauar. in Sum. c. 11. n. 25. & c. 27. num. 56. vbirefert alios. Et ratio est, quæ tangitur in c. Cum voluntate, de Sent. excom. quia voluntas & intentio est, quæ distinguit maleficia: & ideo, si illa desit, deest etiam

Fr. Suarez. tom. 5.

¹⁶ delictum, pro quo censura imposita est. Exemplum vulgare est de ficto hæretico exteriori, qui simpliciter non est hæreticus, cum veram fidem retineat: sed apparet hæreticus, quia talem se fingit. Si ergo lex excommunicat ipso facto, vel aliam censuram fert contra hæreticos, vel contra profitescentes talem hæresim; ille non incurrit talem censuram: quia perfecte ac simpliciter non agit contra talem legem. Illa enim verba in rigore non significant apparentiam, sed veritatem, & proprietatem; & aliqui sunt restringenda, cum in materia odiosa versentur: loquimur autem semper iuxta proprietatem verborum legis: quia, si lex ipsa extendat prohibitionem, & censuram, etiam ad eos qui ficto animo talia profitentur, vel aliquid simile operantur, non est dubium, quin incurratur censura: quia illa est materia sufficiens, cum sit graue peccatum externum. Secus vero est, quando lex simpliciter loquitur de tali peccato.

Neque obstat, quod exterius discerni non possit, an illa actio exterior procedat ex interna credulitate, necne: hoc enim pertinebit ad dexterum forū, vt possit ille puniri tanquam hæreticus, quamuis cū illo mitius agendum sit, tum propter catholicū animum, quem nunc præ se fert, tum propter probabilis coniecturas, quæ moraliter deesse non possunt, quia talis ficta professio erroris nunquam fit sine aliqua magna occasione timoris, vel amoris humani. At quoad forum conscientia, in quo censura contrahitur ex vi legis, satis est, quod vere in re peccatum tale non fuerit, quale per legem prohibitum est. Nam, vt supra dixi, interdum actus exterior requirit aliquem interiore, vt vere ac substantialiter sit in illa specie virtutis, vel vitij, quam lex præcipit, vel prohibet: qui proinde simul præcipitur, aut prohibetur, cum actu exteriori, etiam si fortasse de illo exterius constare non possit.

¹⁷ Secus vero erit, si e contrario (quod in vltima parte assertionis tangitur) simulatio & fictio solum sit ad occultandum delictum, non vero ad illud, seu animum eius minuendū, vel tollendū: tunc enim, quamvis delictum occultetur, nihilominus incurritur censura: quia delictum reuera opere consummatur & animo: quod vero occultetur, accidentarium est. Vt si quis animo hæretico verbis profiteatur errorem suum, ita tamen verba componat, vel amphibologicè eis vtatur, vt possit subterfugere, & in alio sensu explicare, nihilominus excommunicationem incurrit cōtra hæreticos latam: quia est verus hæreticus interior, & exterior: & illa fictio non minuit culpam, sed per accidens occultat. Quod si dicas, illum actum videri imperfectum, quia non satis exprimit interiorem animum, nec omnino est illi conformis: quia minus exterius apparet, quam interius sit. Respondetur, hunc defectum non minuire culpam, sed potius augere, si fieri potest, quia illa actio exterior ex se satis exprimit interiorem animum. Quod autem ab aliis non ita percipitur, provenit non ex defectu ipsius actus, sed ex coniectione alterius significationis, vel sensus, per quam non minuitur prior malicia, sed additur noua simulationis animi, seu hypocrisis affectus.

¹⁸ Sed quæres, an eodem modo sentiendum sit, quando aliquis è conuerso exterius tantum seruat præceptum Ecclesiæ, ficto tamen animo, aut sine sufficiente actu interiori, an (inquam id satis sit, ad euitandam censuram impositam contra transgressorem talis præcepti, vt v.g. si excommunicetur, qui Missam omittit die festo, vel non recitat horas, cum tenetur, an, qui est præsens, vel profert verba, voluntariè omnino distractus, vel nolens actum religionis exercere, sed tantum apparenter, incurrat nihilominus censuram. Quidam absolute negant in eo casu incurri censuram, quia iam impletur præceptum Ecclesiæ quoad substantiam actus exterioris,

Fris,

Probatur prior pars assertionis

16

17
Exemplo dilucidatur posterior assertio

Obiectio.

Solutio.

18

Anqui ex-
terius facit
actū sub cō-
sura præce-
ptum sine
interiori at-
tentione, cō-
suetudine eni-
tē.
Henr. lib. 13.
de Excom-
munic. c. 21. §.
1. in fine.

62 Disp. IV. De causa propter quam censura ferri potest.

ris, quod satis est ad euitandam censuram: quia illa A
transgressio præcepti non est perfecta, & completa.
Afferuntque exemplum de eo, qui confiteatur tempore
præscripto ab Ecclesia: si tamen, aut non integrè:
nā id satis est ad non incurrendam censurā Ecclesiæ,
licet non sit satis ad non peccandū. Simileque addu-
ci posset de communicante in Paschate in peccato
mortali.

19
Dubijs resolu-
tio.

Sed hoc absolute, & in vniuersum mihi nō proba-
tur. Considerandū ergo censeo, an ille defectus in-
terior, siue sit intentionis quod proprie spectat ad
fictionem, siue attentionis, qui solum est distractio
quædam: an (inquam) talis defectus sit contra sub-
stantiam actus præcepti, ut præceptum est: nam, si
non sit contra substantiam, excusabit censuram,
imò etiam excusabit culpam contra præceptum Ec-
clesiæ, licet non excuset culpam contra aliud ius
diuinum, vel naturale. Exemplum est in illo casu
de communicante in Paschate in peccato mortali.
Idemque erit de consistente valide, non tamen fru-
struose (si supponamus dari sacramentum confessio-
nis validum & informe.) At verò si defectus ille sit
contra substantiam actus præcepti, ut præceptum
est, etiam si exterius quasi materialiter fiat quod
præceptum est, non satis erit ad excusandum cen-
suram absolute impositam contra transgressores talis
præcepti: quia ille verè transgreditur illud præce-
ptum, & nulla ex parte illud implet. Talisque, ut o-
pinor, esset ille, qui in Paschate communicaret, non
solum in peccato mortali, sed etiam sine vera fide,
animo irridedi, vel occultandi suum errorem: quia
nimis est directè contra substantiam talis præcepti.
Idem censeo de illo, qui exterius confiteatur, etiam
integrè, tamen sine dolore, vel proposito sufficiente
ad substantiam sacramenti, ut supra suo loco di-
xi: quia ille defectus est etiam contra substantiam ac-
tus præcepti.

20
Efficiens a-
ctum sub
censura præ-
ceptum inte-
gre quoad
substantiam
licet ex alio
cap peccet,
censuram
non incurrit.

Vnde oportet attentè considerare, aliud esse im-
plere præceptum quoad substantiam, aliud verò
materialiter efficere exteriorem actum, quem lex
præcipit. Nam de primo est vera, & communis sen-
tentia, id sufficere ad vitandam censuram positam
in transgressorem talis præcepti, quia ille re vera nō
esset transgressor illius præcepti, etiam si fortasse alio
titulo peccet. Hoc autem sensu distinguitur sub-
stantia præcepti à modo extrinseco, ut v.g. quod fiat
propter Deum, vel meritorie, aut fructuose, vel
in statu gratiæ. Quo etiam sensu habet locum rece-
pta doctrina D. Thom. & omnium, præceptum per
se obligare ad substantiam actus non ad modum. In
hac vero substantia actus præcepti, ut præceptum est,
includitur voluntas, intentio aut actio necessaria,
ut talis actus sit humanus, & illius moralis rationis,
secundum quam præcipitur. Vnde, si hoc desit, quā-
uis exterius videatur exerceri actio præcepta, illud
est omnino materialiter, & non secundum substan-
tiam præcepti. Quod in his rebus moralibus valde
aduertendum est: quia præcepta etiam Ecclesiasti-
ca dantur de actibus humanis, ut humani sunt. Et
iuxta hæc iudicandum est etiam in alio casu de au-
diendo Missam, vel recitante sine vlla attentione: nam
iuxta veriorē doctrinam attentio aliqua est de
substantia talis actus, ut cadit sub præceptum: & id-
eo qui nullam habet, verè omittit interius, & extre-
rius formaliter loquendo de actu præcepti, etiam si
materialiter videatur idem externum opus facere:
ideoque incurrer censuram, si absolute contra o-
mittentes posita sit. Quod semper addo, quia, si in
lege sit aliquod verbum magis limitans, seu coar-
ctans censuram, iuxta proprietatem eius iudi-
candum erit: quia censura non exten-
ditur ultra voluntatem legisla-
toris, prout expressam
in lege.

SECTIO IV.

Utrum Censura ferri possit propter solum peccatum mortale, vel etiam propter veniale.



X dictis in præcedentibus sectionibus
possumus hic statuere generale prin-
cipium certum, nempe Culpam, pro
qua imponenda censura est, debere
esse proportionatam tali censuræ. Pro-
batur naturali ratione, quia pœna debet esse com-
mensurata culpæ, & è contrario: nam contra iusti-
tiam commutatiuam est, grauem pœnam pro leui
culpa imponere: sed censura habet rationem pœnæ,
& ob hanc rationem culpam supponit: ergo ratio
iustitiæ postulat, vt talis culpa sit cōmensurata gra-
uitati talis pœnæ.

Et ex hoc principio inferuntur duæ conclusio-
nes, quæ generatim sumptæ, eandem videntur ha-
bere certitudinem. Prior est, censuram grauem, id
est, quæ priuat bonis maioris momenti, & ex se ma-
gnum inferit nocumentum, & idèdè posset non in-
congruè *censura maior* appellari, ad minimum sup-
ponere peccatum mortale, vt iustè ferri possit. Pos-
terior est, minorem, seu leuiorem censuram pro
veniali etiam peccato imponi posse. Ratio vtriusq;
ex proposito principio per se statim patet: quia esset
contra æquitatem iustitiæ pro leui culpa grauis-
simam pœnam imponere: sed quilibet maior cen-
sura, grauisima pœna est; venialis autem culpa est
leuis: ergo non potest esse illa pœna cōmensurata
huic culpæ. Secus vero est de minori censura: illa e-
nim leuis est pœna: & ideo etiam propter leue pec-
catum imponitur. Nec refert, si quis dicat, culpam
venialem esse maius malum quacunque censura,
etiam grauisima, vt propterea ob illam solam im-
poni possit; nam pœna nō est cōmensuranda culpæ
secundum æqualitatem; sicut enim nonnunquam
pōterūt adæquari; cum sine ordinem diuersorum:
propter quod non rectè hoc modo comparantur,
sed secundum proportionem, vt scilicet illi culpæ,
quæ in suo ordine grauis est, pœna respondeat in
suo etiam ordine grauis. Quod, cum in omni pœna
necessarium sit, maxime tamen in medicinali: qua-
lis est censura, vt de excommunicatione dicitur in
c. Multis, 2. q. 1. & in c. 1. de Sent. excom. in 6. in prin-
cipio: & ad suspensionem, & interdictum idem ex-
tenditur: & inferius agendo de censuris in particu-
lari, & præsertim de excommunicatione vera quæ
pars euidentius probabitur. Intelligenda autem hæc
sunt iuxta dicta sect. præcedent. de actu, qui in ipso
opere externo sit sufficiens ad peccatum mortale,
nam si quis ex voluntate, quæ sit peccatum mortale,
leuem actum exteriorem faciat (vt v.g. leuiter per-
cutiat clericum, vel quid simile) non incurrer ma-
iorem excommunicationem, iuxta principia posita
in dicta sectione.

Ex quo vterius intelligitur, quamuis censura ma-
ior ferri non possit, nisi pro peccato mortali, non
tamen è conuerso quodlibet peccatum mortale, et-
iam externum (iam enim de hoc semper loquimur)
esse dignum tali censura. Sicut etiam in minori cen-
sura respectu venialium id notissimū est; quis enim
dicat, pro quolibet leui mendacio posse hominem
excommunicari maiori excommunicatione? Idem
ergo cum proportionem intelligendum est de maio-
ri respectu mortalis peccati. Et ideo dixi in priori as-
sertione, ad minimum requiri peccatum mortale, vt
indicarem, non quodlibet sufficere, sed specialem
quandam grauitatē postulari, aut quod scandalum
generet in Ecclesia, aut pacē perturbet, aut aliquid
grauē nocumentum afferat, quod alia via non pos-
sit cōmode impediri. Hæc autem peccatorum dis-
cretio, vel mortalium inter se, vel venialium inter
se, vt pro his possit proportionata ferri censura, &
nō pro illis, nō potest vna generali regula præscribi:
nulla

Culpam de-
bere esse pro-
portionatam
censuræ.

Censuram
grauem sup-
ponere mor-
tale peccatū,
vt iustè ferri
possit, ad leui-
orem vero ve-
niale suffici-
re.

Non omne
peccatum
mortale esse
dignum cen-
sura graui.